

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора філософії, доцента кафедри спеціальних дисциплін Національної академії Служби безпеки України Акімова Андрія Володимировича на дисертаційну роботу Олійника Максима Олександровича «Цифрова трансформація публічного управління на засадах сервісно-орієнтованого підходу», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

Ступінь актуальності теми дисертаційного дослідження

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується стрімким поширенням цифрових технологій, які суттєво змінюють характер функціонування державних інститутів, механізми взаємодії органів влади із громадянами та суб'єктами господарювання, а також підходи до формування та реалізації державної політики. У цих умовах цифрова трансформація публічного управління постає не лише як один із напрямів модернізації державного сектору, а фактично як обов'язкова умова забезпечення його ефективності, відкритості, стійкості та здатності відповідати на сучасні виклики.

Особливої актуальності означена проблематика набула в Україні в умовах воєнного стану, масштабних безпекових загроз, необхідності забезпечення безперервності функціонування державних інституцій та реалізації політики відновлення країни. Саме цифрові інструменти останніми роками стали основою для підтримки адміністративних процесів, надання публічних послуг, організації міжвідомчої взаємодії, соціального захисту населення та забезпечення стійкості управлінських систем.

Разом з тим, аналіз сучасної наукової літератури свідчить про відсутність єдиного підходу до формування концептуальних засад цифрової трансформації публічного управління. Більшість існуючих досліджень зосереджені переважно на окремих аспектах цифровізації, електронного урядування або впровадження інформаційних технологій. Натомість питання комплексного переходу до сервісно-орієнтованої моделі державного управління, заснованої

на життєвих подіях громадян, залишаються недостатньо розробленими як у теоретичному, так і в прикладному аспектах.

Актуальність дисертаційної роботи посилюється також необхідністю адаптації кращих міжнародних практик цифрового врядування до українських реалій. У роботі справедливо відзначено, що моделі цифрової держави, успішно реалізовані в Естонії, Сінгапурі, Великій Британії та Південній Кореї, потребують ґрунтовного наукового осмислення з позицій можливості їхнього впровадження в Україні з урахуванням специфіки національної системи публічного управління.

У зв'язку з цим тема дисертації є безумовно актуальною, має важливе суспільне значення, відповідає сучасним тенденціям розвитку науки державного управління та спрямована на вирішення важливого науково-практичного завдання щодо формування нових механізмів цифрової трансформації органів публічної влади на засадах сервісно-орієнтованого підходу.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані автором, характеризуються достатнім рівнем обґрунтованості та достовірності.

Дисертантом проведено комплексне дослідження сучасних тенденцій розвитку цифрового врядування, здійснено глибокий аналіз нормативно-правового забезпечення цифрової трансформації публічного управління, досліджено міжнародний досвід функціонування цифрових держав та запропоновано власне бачення подальшого розвитку системи управління в Україні.

Позитивної оцінки заслуговує те, що автор не обмежився дослідженням окремих цифрових сервісів або напрямів цифровізації, а сформував цілісну концепцію трансформації системи публічного управління на основі сервісно-орієнтованої архітектури.

Наукова новизна дисертації полягає насамперед у створенні авторської концепції супераплікації життєвих подій «Дія.Життя», яка розглядається як

комплексне інтегроване цифрове середовище супроводження громадянина на всіх етапах його життєвого циклу.

Безсумнівний науковий інтерес становить розроблена автором пофазна архітектура життєвих сервісів, що охоплює комплекс взаємопов'язаних цифрових механізмів підтримки громадянина від моменту народження до завершення життєвого циклу.

До найбільш значущих наукових результатів належить також створення методики розрахунку загального індексу ефективності впроваджених життєвих сервісів, призначеного для оцінювання рівня цифрової зрілості сервісно-орієнтованої моделі державного управління.

Важливим елементом наукової новизни є запропоноване автором удосконалення понятійно-категоріального апарату галузі публічного управління через уточнення змісту понять «життєвий сервіс», «алгоритмічне управління», «держава як платформа», «персоналізований профіль сервісних потреб громадянина».

Окремої уваги заслуговує спроба автора поєднати інструменти сервісно-орієнтованої архітектури, технології великих даних, штучного інтелекту, цифрових платформ і систем підтримки прийняття рішень у межах єдиної методологічної конструкції.

Отримані результати мають належний рівень наукової новизни та свідчать про особистий внесок автора у розвиток науки публічного управління та адміністрування.

Важливою перевагою дисертаційної роботи є ґрунтовність опрацювання нормативно-правового забезпечення цифрової трансформації публічного управління в Україні. Автором проведено комплексний аналіз чинного законодавства, яке регламентує функціонування систем електронного урядування, електронних публічних послуг, державних інформаційних ресурсів, електронної ідентифікації, хмарних сервісів та кібербезпеки.

Дисертантом проаналізовано широкий спектр нормативно-правових актів, серед яких особливе місце займають Закони України «Про адміністративні послуги», «Про особливості надання публічних (електронних публічних)

послуг», «Про публічні електронні реєстри», «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги», «Про хмарні послуги», «Про адміністративну процедуру», а також численні постанови Кабінету Міністрів України та стратегічні документи цифрового розвитку.

Позитивним аспектом дослідження є те, що автор не обмежується описом нормативних положень, а здійснює їх критичний аналіз, виявляючи прогалини та суперечності, які стримують розвиток цифрового врядування. Особливий інтерес викликають висновки щодо недостатньої узгодженості окремих елементів нормативної бази, необхідності вдосконалення механізмів міжвідомчої взаємодії та подальшого законодавчого врегулювання використання штучного інтелекту у сфері публічного управління.

Заслуговує на підтримку позиція автора щодо необхідності подальшого розвитку концепції «держави як платформи» через нормативне забезпечення інтеграції інформаційних систем, уніфікації електронних реєстрів та переходу до проактивної моделі надання державних послуг.

Загалом нормативна база дослідження є достатньою та репрезентативною, що дозволило автору отримати обґрунтовані висновки та сформулювати практично значущі рекомендації.

Теоретична база дисертаційної роботи характеризується значною широтою охоплення наукових джерел та міждисциплінарним характером проведеного дослідження. У роботі використано наукові праці провідних вітчизняних і зарубіжних дослідників у галузі публічного управління, цифрової трансформації, державної політики, інформаційних технологій, сервісно-орієнтованої архітектури, електронного врядування, цифрових платформ та інноваційного менеджменту.

Позитивної оцінки заслуговує детальний аналіз різних підходів до трактування категорій «цифрова трансформація», «публічний сервіс», «електронне урядування», «цифрова держава», «життєвий сервіс» та інших ключових понять, що використовуються автором.

Дисертантом проведено якісну систематизацію методологічних підходів до цифрової трансформації органів публічної влади. У роботі обґрунтовується

доцільність використання сервісно-орієнтованого підходу як базового методологічного ядра дослідження, навколо якого інтегруються системний, процесний, екосистемний та інноваційний підходи.

Особливої уваги заслуговує запропонована автором концепція взаємозв'язку різних моделей цифрової трансформації. В дисертації переконливо доводиться, що сучасна цифровізація державного сектору не може бути обмежена впровадженням окремих технологічних рішень, а повинна передбачати системне реформування всієї архітектури державного управління.

Високої оцінки заслуговує і проведений автором аналіз міжнародного досвіду цифрового врядування. У роботі розглянуто практики Естонії, Сінгапуру, Великої Британії та Південної Кореї, визначено можливості їх адаптації до українських умов, а також виявлено фактори, які сприяють успішній реалізації цифрової трансформації.

Теоретичне підґрунтя роботи створює належну основу для вирішення поставлених у дисертації наукових завдань та підтверджує високий рівень наукової підготовки автора.

Важливою характеристикою дисертаційної роботи є достатня повнота емпіричної бази дослідження. Під час виконання роботи автором використано широкий масив статистичних, аналітичних та нормативних матеріалів, що стосуються розвитку цифрового врядування в Україні та світі.

Інформаційною основою дослідження стали офіційні статистичні дані функціонування цифрової платформи «Дія», державних електронних реєстрів, матеріали Міністерства цифрової трансформації України, аналітичні звіти міжнародних організацій, результати наукових досліджень, аналітичні матеріали провідних експертних центрів та практичний досвід реалізації цифрових реформ.

Суттєвою перевагою роботи є використання реальних прикладів функціонування електронних сервісів, що дозволило автору перейти від загальнотеоретичних міркувань до практичного аналізу ефективності цифрових рішень.

Заслугує на позитивну оцінку використання експертного оцінювання та економіко-математичного моделювання при побудові індексу ЗІЕЖС. Це дозволило підвищити рівень обґрунтованості отриманих результатів та забезпечити їхню практичну застосовність.

У цілому емпірична база дослідження є достатньою для досягнення поставленої мети та вирішення визначених автором наукових завдань.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності

Результати дисертаційного дослідження свідчать про високий рівень виконання поставленого наукового завдання та сформованість у здобувача компетентностей дослідника.

У роботі простежується чітка логіка наукового пошуку, що базується на послідовному переході від теоретичного аналізу проблематики до формування прикладних механізмів цифрової трансформації.

Автор демонструє вміння працювати з великим масивом наукової інформації, здійснювати її систематизацію, критичний аналіз та формувати власні наукові висновки. Слід відзначити широкий набір використаних методів дослідження, серед яких: системний аналіз; процесний підхід; історико-генетичний метод; термінологічний аналіз; порівняльно-правовий метод; системно-структурний підхід; метод стратегічного планування; економіко-математичне моделювання; експертне оцінювання.

Позитивно характеризує роботу поєднання якісних та кількісних методів дослідження, що дозволило забезпечити належний рівень достовірності отриманих результатів. Особливо слід відзначити розроблення автором власного аналітичного інструментарію для оцінки рівня цифрової трансформації через систему інтегральних показників та індексів.

Загалом зміст дисертації свідчить про належний рівень оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності, здатність до самостійного проведення досліджень та вирішення складних міждисциплінарних наукових завдань.

Оцінка структури, змісту дисертації та її оформлення

Дисертаційна робота характеризується логічною структурою, високим рівнем системності викладу матеріалу та внутрішньою узгодженістю окремих елементів дослідження.

Вступ, розділи, висновки та додатки послідовно розкривають зміст авторської концепції цифрової трансформації публічного управління. Матеріал викладено академічною мовою, з належним рівнем наукової аргументації та використанням сучасного понятійного апарату.

До позитивних аспектів оформлення роботи слід віднести: наявність значної кількості рисунків і схем; використання таблиць для узагальнення результатів дослідження; структурованість матеріалу; коректне оформлення списку використаних джерел; достатній рівень візуалізації запропонованих моделей. Список використаних джерел включає значну кількість сучасних наукових праць українських та зарубіжних дослідників, що свідчить про належний рівень опрацювання наукової літератури.

Загалом оформлення дисертації відповідає вимогам, встановленим для дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

У першому розділі дисертації «Теоретико-методологічні засади цифрової трансформації в органах публічної влади» автором здійснено ґрунтовне дослідження теоретичних аспектів цифрової трансформації державного управління. Значний науковий інтерес становить проведений аналіз підходів до визначення сутності цифрової трансформації та публічного сервісу. Автор послідовно доводить, що сучасна цифровізація виходить далеко за межі простої автоматизації адміністративних процесів і передбачає докорінну трансформацію моделі функціонування держави. На особливу увагу заслуговує запропонована систематизація методологічних підходів до цифрової трансформації та обґрунтування сервісно-орієнтованого підходу як базової методологічної основи процесу цифровізації.

У другому розділі дисертації проведено комплексний аналіз сучасного стану цифрової трансформації публічного управління в Україні. Важливим результатом цього розділу є систематизація етапів розвитку цифровізації державного управління протягом останнього десятиріччя та визначення

перспектив переходу до моделі стратегічної цифрової зрілості. Автором здійснено глибокий аналіз нормативно-правового забезпечення цифрових реформ, досліджено стан розвитку платформи «Дія», систем електронної взаємодії органів влади та перспективи впровадження інноваційних цифрових сервісів. Особливий інтерес становлять запропоновані стратегічні вектори подальшого розвитку цифрової держави, орієнтовані на принципи клієнтоцентричності, інтероперабельності, штучного інтелекту та цифрової інклюзії.

У третьому розділі дисертації «Проектування та механізми реалізації концепції цифрової трансформації життєвих сервісів» представлено основні наукові результати дослідження, які характеризуються найбільшим рівнем авторського внеску. Саме в цьому розділі розроблено концептуальну модель супераплікації життєвих подій «Дія.Життя», що є центральним елементом усього дисертаційного дослідження. Позитивної оцінки заслуговує запропонований автором підхід до структуризації життєвого циклу громадянина через систему взаємопов'язаних цифрових сервісів. У роботі обґрунтовується можливість переходу від традиційної моделі надання окремих адміністративних послуг до інтегрованої системи сервісної підтримки громадян залежно від їхніх потреб та життєвих подій. Автором детально описано механізми взаємодії державних ресстрів, цифрових платформ, аналітичних систем та сервісів підтримки прийняття рішень. Запропонована архітектура базується на принципах сервісно-орієнтованого підходу, інтероперабельності та єдиного інформаційного простору. Науково обґрунтованою виглядає запропонована дорожня карта впровадження життєвих сервісів, що передбачає поетапну інтеграцію цифрових компонентів, удосконалення нормативного забезпечення та розвиток систем управління даними.

Особливий інтерес викликає авторська методика розрахунку загального індексу ефективності впроваджених життєвих сервісів, яка виступає інструментом оцінювання результативності цифрової трансформації. Запропонована система показників дозволяє перейти від декларативної оцінки

цифрових реформ до використання кількісних критеріїв, що є важливим кроком до підвищення об'єктивності державного управління.

У цілому логіка побудови роботи є послідовною та обґрунтованою. Розділи взаємопов'язані між собою та забезпечують комплексне розкриття теми дослідження.

Практична і теоретична значимість отриманих результатів дисертаційного дослідження

Практичне значення дисертаційної роботи полягає в тому, що сформульовані автором положення, рекомендації та розробки можуть бути використані органами державної влади під час формування та реалізації політики цифрового розвитку, удосконалення механізмів електронного урядування та впровадження сервісно-орієнтованих моделей управління.

Значний практичний інтерес становлять: концепція супераплікації життєвих подій «Дія.Життя»; дорожня карта розвитку життєвих сервісів; модель організації міжвідомчої взаємодії на основі сервісно-орієнтованого підходу; система оцінювання ефективності цифрової трансформації через індекс ЗІЕЖС; рекомендації щодо вдосконалення нормативно-правового забезпечення цифрового врядування; підходи до використання штучного інтелекту у сфері публічного управління.

Практичну цінність результатів підтверджують наведені в дисертації акти впровадження. Важливим є те, що результати дослідження впроваджено не лише в освітній процес Запорізького національного університету, але й у практичну діяльність органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання. Це свідчить про універсальність запропонованих автором підходів та можливість їх застосування в різних сферах суспільної діяльності.

Теоретичне значення дослідження полягає у розвитку сучасної теорії публічного управління в частині цифрової трансформації держави, розширенні категоріального апарату науки, формуванні нових методологічних підходів до дослідження цифрового врядування та сервісної держави. Наукова цінність роботи полягає також у поєднанні інструментів державного управління,

цифрових технологій і математичного моделювання в межах єдиної дослідницької концепції.

Висновок про відсутність академічного плагіату, самоплагіату та інших порушень академічної доброчесності

Аналіз змісту дисертації, представлених публікацій здобувача, структури роботи та наукового апарату дає підстави стверджувати, що дисертаційна робота виконана самостійно. Використані автором наукові положення, концепції та результати досліджень інших науковців супроводжуються відповідними посиланнями. Підстав вважати, що в роботі наявні ознаки академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації або фальсифікації результатів дослідження, не встановлено. Отже, дисертаційна робота відповідає принципам академічної доброчесності.

Повнота викладення результатів дисертаційного дослідження та наукових положень у публікаціях

Основні результати дослідження отримали належне відображення в наукових публікаціях автора. За темою дисертації опубліковано 20 наукових праць, серед яких статті у фахових виданнях України та матеріали міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій. Зміст опублікованих праць відповідає основним положенням дисертації та відображає її ключові результати. Особливо слід відзначити публікації, присвячені проблемам цифрової трансформації публічного управління, стратегічним напрямам розвитку цифрової держави, сервісно-орієнтованій трансформації державного управління та формуванню архітектури життєвих сервісів.

Результати дослідження пройшли необхідну апробацію на міжнародних та всеукраїнських наукових заходах, що підтверджує їх наукову значущість та актуальність.

Дискусійні положення та зауваження

Оцінюючи загалом позитивно результати дисертаційного дослідження, слід висловити окремі зауваження та побажання, які мають переважно

дискусійний характер і можуть бути враховані у подальших дослідженнях автора.

1. Запропонована концепція супераплікації «Дія.Життя» (с. 170-176, рис.3.2-3.5, с. 201-223) характеризується високим ступенем інноваційності, однак окремі її елементи наразі мають прогностичний характер та потребують подальшої практичної апробації.

2. Система вагових коефіцієнтів (с. 226-227, табл. 3.1-3.2), використаних під час побудови індексу ЗІЕЖС, потребує більш детального обґрунтування з позицій чутливості моделі до зміни параметрів та можливості її використання в різних управлінських умовах.

3. У роботі значна увага приділяється використанню алгоритмічних механізмів прийняття рішень та інструментів штучного інтелекту (с. 113-136), проте питання алгоритмічної підзвітності, можливих проявів цифрової дискримінації та етичних ризиків автоматизованого управління доцільно було б розкрити більш детально.

4. Заслуговує на подальше дослідження проблема цифрової нерівності населення (с. 136–159), оскільки успішність впровадження життєвих сервісів значною мірою залежить від рівня цифрової грамотності громадян та доступу до цифрової інфраструктури.

5. Перспективним напрямом подальших досліджень може стати оцінювання фінансових витрат на реалізацію запропонованої моделі цифрової трансформації та аналіз економічної ефективності її впровадження (с. 201-223).

Разом із тим наведені зауваження не знижують наукової цінності дисертації, не знижують загальної позитивної її оцінки та мають рекомендаційний і дискусійний характер.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Олійника Максима Олександровича на тему «Цифрова трансформація публічного управління на засадах сервісно-орієнтованого підходу» є завершеним самостійним науковим дослідженням, у якому вирішено актуальне наукове завдання, обґрунтовано результати, що

мають теоретичне, методологічне та практичне значення для розвитку науки публічного управління та адміністрування.

За змістом, рівнем наукової новизни, теоретичною та практичною значущістю отриманих результатів дисертаційна робота відповідає вимогам МОН України до наукових робіт такого типу та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44 (зі змінами), а її автор Олійник Максим Олександрович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Офіційний опонент

доктор філософії, доцент кафедри спеціальних дисциплін Національної академії
Служби безпеки України

Акімов Андрій Володимирович

